

ВІДГУК

офіційного опонента

доцента кафедри фінансових технологій і підприємництва

Сумського державного університету,

кандидата економічних наук, доцента **КРИКЛІЙ Олени Анатоліївни**

на дисертацію **ВАСИЛЕНКО Олени Григорівни**

на тему: **«Фінансовий механізм застосування ощадливих агротехнологій**

у сільськогосподарському землекористуванні»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Забезпечення продовольчої безпеки та стабільних фінансових результатів аграрного сектору нерозривно пов'язане з екологічним станом ґрунтів. Інтенсивне сільськогосподарське виробництво, посилене наслідками воєнних дій, спричиняє деградацію угідь, що прямо позначається на прибутковості агровиробників і опосередковано – на макроекономічній стабільності. За таких умов формування дієвого фінансового механізму, здатного перетворити екологічну відповідальність на економічну вигоду, є актуальним науковим і практичним завданням.

Особливої ваги набуває недостатньо реалізований потенціал екологічної ренти як стимулюючого інструменту фінансово-екологічної політики держави. Попри наявні напрацювання, залишаються недостатньо розробленими питання функціонування фінансового механізму реалізації екологічної ренти, оподаткування сільськогосподарських угідь з урахуванням їх екологічного стану та фінансового стимулювання ощадливих агротехнологій. Тема дисертації О. Г. Василенко відповідає пріоритетам сталого розвитку й потребам практики, а отже, є актуальною.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, характеризуються достатнім ступенем обґрунтованості та достовірності. Це забезпечено опрацюванням широкого кола праць вітчизняних і зарубіжних учених (список використаних джерел налічує 170 найменувань), використанням значного масиву офіційних статистичних даних (Державної служби статистики України, Державної податкової служби України, вебпорталу «Open Budget», ФАО, USDA) та коректним застосуванням комплексу методів наукового дослідження – системного аналізу і синтезу, статистичного, графічного, табличного, кореляційно-регресійного та розрахунково-графічного. Емпіричним підґрунтям слугували результати багаторічних польових досліджень і власні розрахунки авторки. Сформульовані висновки логічно впливають із поставлених мети і завдань.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна полягає насамперед в обґрунтуванні механізму адміністрування екологічної ренти у складі податкових платежів, базою оподаткування яких є нормативна грошова оцінка сільськогосподарських угідь. Авторкою удосконалено сутнісне тлумачення фінансового механізму екологічної ренти як новоствореної доданої вартості; науково-методичні підходи до обґрунтування впливу ощадливих агротехнологій на фінансові результати господарювання; методичні засади розрахунку нормативної грошової оцінки із застосуванням екологічних коефіцієнтів; наукові підходи до оцінки ефективності ощадливих агротехнологій. Дістали подальшого розвитку моделювання фінансового механізму реалізації екологічної ренти та багатофакторна модель фінансового механізму ремедіації забруднених ґрунтів. Сукупність одержаних результатів має ознаки наукової новизни та відповідає спеціальності.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні наукові результати дисертації достатньо повно висвітлено в опублікованих працях. За темою дослідження опубліковано 6 наукових праць, із яких стаття у виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази даних Scopus, 3 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 тези наукових доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Публікації відображають основний зміст роботи, а її результати пройшли належну апробацію на наукових конференціях.

Теоретичне і практичне значення результатів

Теоретичне значення результатів полягає в поглибленні наукових уявлень про сутність і функції фінансового механізму реалізації екологічної ренти, у розмежуванні земельної та екологічної ренти, а також у комплексному тлумаченні ощадливих агротехнологій з еколого-економічних позицій. Практичне значення визначається можливістю застосування запропонованих методичних підходів до розрахунку нормативної грошової оцінки з екологічними коефіцієнтами, інструментів податкового стимулювання ощадливих агротехнологій та моделі фінансування ремедіації ґрунтів. Практичну цінність підтверджує використання результатів у науково-методичних рекомендаціях «Оцінка і підвищення біогенності ґрунтів в агроценозах» (2024 р.) та в науково-дослідній роботі, а також їх представлення на робочих зустрічах у Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України.

Оцінка структури та оформлення дисертації

Дисертація має логічну структуру та складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 250 сторінок; вона містить 44 таблиці, 41 рисунок та 11 додатків. Зміст розділів відповідає

меті й завданням дослідження. За обсягом і оформленням дисертація в цілому відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, вважаємо за доцільне висловити такі дискусійні положення та зауваження.

1. Кількісне обґрунтування зв'язку між станом ґрунтів і фінансовими результатами спирається на обмежену вибірку (одне господарство, культура кукурудзи), а частина побудованих однофакторних регресій (залежність прибутку від мікробіологічних показників, табл. 3.2) є статистично недостовірною (достовірність «понад 5 %», невисока апроксимація). Відповідні залежності доцільно трактувати як орієнтовні, а для поширення їх на рівень фінансового механізму – розширити вибірку або застосувати панельні методи.

2. У структурі фінансового механізму передбачено зелене кредитування з пільговими ставками та страхування екологічних ризиків. Доцільно було б глибше розкрити саме фінансовий бік цих інструментів – параметри й джерела здешевлення пільгових ставок, механізм субсидування відсотка, а також актуарні засади страхування екологічних ризиків (тарифікація, покриття, перестрахування).

3. Поза увагою залишилося відображення екологічної ренти та витрат на ощадливі агротехнології в системі бухгалтерського обліку й нефінансової (ESG) звітності підприємств. Опрацювання цього аспекту дало б змогу пов'язати запропонований механізм із реальною фінансовою звітністю агровиробників і підвищити прозорість руху відповідних коштів.

4. Робота лише побіжно торкається ринкових інструментів реалізації екологічної ренти. З урахуванням розширення спеціальності до фондового ринку доцільно було б розглянути обіг вуглецевих кредитів і квот на викиди як фінансові інструменти, а також потенційні механізми їх обліку та торгівлі в контексті запропонованого механізму.

5. Запропонований фінансовий механізм доцільно доповнити системою цільових індикаторів (KPI) оцінювання його результативності – наприклад, очікуваного рівня охоплення агровиробників, обсягу залучених інвестицій на одиницю податкового стимулу, динаміки показників стану ґрунтів, – що уможливило б моніторинг ефективності його впровадження.

6. Застосування коефіцієнта, що підвищує нормативну грошову оцінку для всіх платників, потребує аналізу диференційованого фінансового навантаження на різні категорії господарств – малих і середніх порівняно з агрохолдингами – з можливим передбаченням порогових значень або компенсаторів, щоб уникнути надмірного тиску на дрібних товаровиробників.

Загальний висновок

Наведені зауваження мають дискусійний характер, не знижують загальної позитивної оцінки роботи та не впливають на її наукову і практичну цінність.

Дисертація Василенко Олени Григорівни на тему: «Фінансовий механізм застосування ощадливих агротехнологій у сільськогосподарському землекористуванні» є завершеною самостійною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання фінансового стимулювання ощадливого землекористування. За актуальністю, ступенем обґрунтованості, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її авторка Василенко Олена Григорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право».

Офіційний опонент доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва Сумського державного університету, кандидат економічних наук, доцент Олена КРИКЛІЙ